

Constantijn Huygens (1596-1687), liedjes en gedichten

Informatie voor de leerkracht

Constantijn Huygens en zijn vijf kinderen, geschilderd door Adriaen Hanneman. (Publiek domein) Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Constantijn_Huygens

Wie was Constantijn Huygens?

Voor het antwoord op die vraag verwijzen we naar het voortreffelijke lemma over Constantijn Huygens op Wikipedia:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Constantijn_Huygens

Huygens was secretaris van twee prinsen van Oranje: Frederik Hendrik en Willem II. Hij bespeelde verschillende instrumenten (luit, gitaar, viola da gamba en klavecimbel) waarvoor hij een groot aantal werken schreef. Muziek vond hij belangrijker dan zijn letterkundige werken, die hij volgens zijn eigen zeggen in zijn weinige vrije tijd schreef. Constantijn Huygens was de vader van de staatsman en natuurkundige Constantijn Huygens jr. en de geniale natuur- en wiskundige Christiaan Huygens. Zijn devies was 'Constanter', d.w.z. 'standvastig'.

Meer details over het leven van Constantijn Huygens kan men vinden in de voortreffelijke korte, maar rijk geïllustreerde biografie van L. Strengolt (zie bibliografie).

Zijn levensloop wordt ook geschetst in het nawoord van de bloemlezing van T. van Strien (zie bibliografie).

Huygens wordt beschouwd als een moeilijk dichter en hij was zich daarvan bewust. Hij ontkende echter dat hij het zijn lezer nodeloos moeilijk maakte. 'Ik ben er niet op uit', zei hij, 'om eenvoudige dingen moeilijk te zeggen. Ik wil dingen zo zeggen dat ze in een nieuw licht komen te staan.' Goede gedichten, zo beweerde hij, zijn moeilijk, omdat de dichter ongewone gedachten onder woorden brengt. Zijn inspiratie haalde hij uit de buitenlandse literatuur: Italië (Petrarca, Marino), Engeland (John Donne), en bovenal uit de grote traditie van de klassieken en hun moderne navolgers in het Latijn. Die traditie maakte voor hem de eigenlijke literatuur uit.

Huygens wordt door sommigen (o.a. door A. van Wilderode en E. de Blauw) een marinist genoemd. Het marinisme is de Italiaanse maniëristische stroming uit de 17de eeuw van de navolgers van Giovanni Battista Marino of Marini (1569-1625). De stijl van de marinisten wordt gekenmerkt door antithesen, analogieën, gewaagde, vaak antithetische metaforen en woordspelingen, kortom door spitsvondigheid. De veronderstelde invloed van het marinisme op Constantijn Huygens wordt door Verkuyl echter sterk in twijfel getrokken. Binnen het algemene literaire klimaat van die tijd zijn rechtstreekse invloeden of ontleningen immers moeilijk aantoonbaar.

Teksten

1. Lied: 't Kan mijn schip niet kwalijk gaan

<p>'t Kan mijn Schip niet kwalijk gaan, 'k zie mijn Ster in 't oosten staan, mijn Morgensterre; stuurman hou vrij oostwaarts aan, Het land en is niet verre.</p>	<p>'t Kan niet slecht gaan met mijn schip, 'k zie mijn Ster in het oosten staan, mijn morgenster; stuurman, richt je schip oostwaarts, het land is vlakbij.</p>
<p>'t Oosten waar de zon ontslaapt, waar Aurora haar parels raapt, het heldere oosten, heb ik lang tevergeefs begaapt, belooft mij nu te troosten.</p>	<p>'t Oosten, waar de zon ontwaakt, waar Aurora haar parels raapt, het heldere oosten, waar ik lange tijd tevergeefs naar gekeken heb, dat belooft mij nu te troosten.</p>
<p>Al mijn aanzicht was een plas, nu is 't droger dan 't ooit was, met bei zijn kranen. Wat zijn druppels van glas bij zulk een zee van tranen?</p>	<p>Mijn leven was een tranendal, maar nu is het droger dan het ooit was, mijn beide ogen zijn droog. Wat zijn de dauwdruppels vergeleken bij zo'n zee van tranen?</p>
<p>Zulk een zee heeft Sterre gedroogd, en mij maar van ver beogd, ver uit het oosten, komt zij eens ter middag hoogt, denk hoe ze mij zal roosten.</p>	<p>Zo'n zee heeft Sterre drooggelegd, terwijl ze me maar van ver heeft aangekeken uit het oosten, als ze 's middags hoog staat, bedenk eens hoe ze me dan zal 'roosteren'. (Vergelijk Engels: 'to roast'.)</p>
<p>Sterke Ster, sta verder af, uw' mededogen valt te straf, 't is niet te lijden dat die mij het leven gaf het leven zou besnijden.</p>	<p>Sterke Sterre, neem meer afstand, uw sympathie is te sterk, 't is niet te verdragen, dat diegene die mij het leven gaf, daarna mijn leven zou verkorten.</p>
<p>Maar besnijdt mij 't leven vrij, sterke Sterre, sta neven mij, verlies ik 't leven, zulk een levend licht als jij zal licht nieuw leven geven.</p>	<p>Maar verkort mijn leven maar, sterke Sterre, sta naast mij, mocht ik het leven verliezen, dan zal zo'n levend licht als jij mij wellicht nieuw leven geven.</p>

<p>Vuur, en meer als mensen-pijn zullen al mijn wensen zijn In uw handen, Sterre, brengt uw vuur bij 't mijne, het zal te heter branden.</p>	<p>Vurig, en meer dan mensenpijn, zullen al mijn wensen zijn in jouw handen. Sterre, breng jouw vuur bij 't mijne, dan zal het heter branden.</p>
--	---

Op 6 april 1627 trouwde Constantijn Huygens met een achternichtje van zijn moeder, de rijke Suzanna van Baerle, die hij in zijn gedichten 'mijn Sterre' noemde. Maar hij had zich veel moeite moeten getroosten om Suzanna van Baerle te veroveren. Velen, onder wie zijn eigen broer Maurits en Pieter Corneliszoon Hooft, hadden tevergeefs haar hand gevraagd. De vrijage was voor Constantijn geen vrolijke tijd. 'Al mijn aangezicht was een plas', staat er in dit lied. Als Suzanna hem dan het jawoord geeft, verkeert Constantijn in de zevende hemel: hij heeft nu eindelijk zijn 'Sterre' gekregen. In dit lied geeft hij uiting aan zijn gevoelens. Zijn Sterre staat nu in het oosten en dat is nog maar een begin. Wat zal ze een warmte uitstralen als ze nog verder omhoog rijst!

Dit triomfantelijke liefdeslied is van januari 1627. In februari wordt het huwelijkscontract getekend en op 6 april vindt in Amsterdam de bruiloft plaats. We horen de minnaar juichen over zijn geluk, na de spanning en de onzekerheid omtrent haar ja-woord. Zijn 'Sterre' is nu eindelijk van hem.

In dit lied wordt de koosnaam Sterre een metafoor met vele betekenissen. In strofe 1 is zij de richtster waardoor de schipper zijn koers gaat bepalen. In strofe 2 wordt ze vergeleken met Aurora, de godin van de dageraad, die de dauwdruppels (tranen) kan drogen. Maar meer nog dan de zon is Sterre in staat om een zee van tranen droog te leggen (strofe 3-4). 's Middags worden haar stralen zelfs zo heet, dat de dichter vreest dat zij die hem het leven gaf, dat leven zal verkorten (strofe 5). Maar dat blijkt een misplaatste vrees te zijn: Sterre zal hem nieuw leven schenken, zowel een nieuw leven voor hemzelf als voor zijn nageslacht (strofe 6). Daarom durft hij haar zijn wensen te overhandigen: het vuur dat de menselijke pijn te boven gaat. Dat is het vuur van hun gezamenlijke liefde.

Muzikale uitvoering:

http://www.liederenbank.nl/sound_extern.php?recordid=94350

2. Lied: Hoe is 't beloven

<p>Hoe is 't beloven van ons vergaren zo haast verstoven met wind en baren? Ai, eigen Sterre, die mij van zo verre ziedt en toch niet ziet: ai Sterre, waarom en verschijn je niet?</p> <p>Het zoet verbeiden van jouw genaken kon mij het scheiden min bitter maken. Maar stoute Sterre, die je toen zo verre van ontrouw geliet: ontrouwe Sterre, jij en meende 't niet.</p> <p>Zoek ik in 't hoge van 's hemels ronden, straks zegt mijn oge: jij bent gevonden. Maar schoonste Sterre, die ik van zo verre zon en maan benij: maar Sterre, daar en is er geen als jij.</p> <p>Ga ik beneden langs 't aardrijk werren, straks zegt de rede: daar staan geen sterren. Ai aardse Sterre die ik eens zo verre van de hemel koos: kom, Sterre, en maak de rede redeloos.</p>	<p>Hoe is de belofte van ons samenzijn zo vlug vervlogen met de wind en de golven? Ai, Sterre, die mij van zo ver aan de kook brengt ('zieden') maar toch niet ziet: ai Sterre, waarom verschijn je niet?</p> <p>Het stilletjes wachten op jouw komst kon voor mij het laatste afscheid minder bitter maken. Maar stoute Sterre, die toen zo weinig liet vermoeden dat je ontrouw zou zijn: ontrouwe Sterre, je meende 't niet.</p> <p>Als ik in de hoogte zoek van de hemelse sferen, dan zegt mijn oog meteen: je bent gevonden. Maar mooiste Sterre, die ik van zo ver benijd dat je stralender dan zon en maan bent: maar Sterre, er is geen enkele als jij.</p> <p>Als ik beneden op de aarde ga zwerven, dan zegt mijn verstand meteen: daar staan geen sterren. Ai, aardse Sterre die ik ooit ver van de hemel heb gekozen: kom, Sterre, en weerleg mijn redenering.</p>
---	---

Dit lied werd geschreven op 13 augustus 1634 in Nijmegen, terwijl hij druk bezig was met allerlei werkzaamheden, waarschijnlijk politieke activiteiten. Hij had een afspraak gemaakt met zijn vrouw om van Amsterdam naar Nijmegen te komen, maar om de een of andere reden was zij niet op de afspraak verschenen.

Het gedicht bestaat uit vier strofen en het lijkt uiterst eenvoudig, maar het is een knap staaltje van parallelle en antithetische verstechniek. Elke strofe bestaat uit vier verhalende versregels, gevolgd door een aanspreking, die ook uit vier regels bestaat. Er is echter een subtiel verschil tussen de eerste twee strofen en de laatste twee. In het tweede deel van de eerste twee strofen is, grammaticaal gezien, Sterre het onderwerp en de dichter het lijdend voorwerp ('Sterre, die mij...'). In strofen 3 en 4 is het juist omgekeerd. ('Sterre, die ik...'). Daarmee in overeenstemming wisselt de inhoud van de boodschap aan Sterre, die de dichter in de laatste regel van iedere strofe geeft. In strofen 1 en 2 is dat telkens een verwijt van de dichter (het 'lijdende slachtoffer'). In strofen 3 en 4 is het een lofprijzing en een verzoek van de dichter, die in deze strofen het actieve grammaticale onderwerp is. Ook tussen de eerste en de laatste strofe en tussen de twee middelste strofen is er telkens een grammaticale parallellie. In de strofen 1 en 4 is dat de aanspreking die begint met 'Ai' en de strofen 2 en 3 de aanspreking die begint met 'Maar'. In de twee laatste strofen vinden we naast parallellie in de zinsbouw ook een inhoudelijke tegenstelling tussen de hemel en de aarde.

De dubbele betekenis van 'ster' als hemellichaam en als koosnaam voor de geliefde geeft de dichter de mogelijkheid om voortdurend met die betekenissen te spelen: je ziet mij en je ziet mij niet, ik vind je (aan de hemel) en ik vind je niet (op de aarde), je bent een hemelse ster (dicht bij zon en maan) en tegelijkertijd ook een aardse ster (dicht bij mij). Dit soort vernuftig woordspel is het handelskenmerk van de dichter Huygens.

De tekst is geschreven op de melodie van het Spaanse lied *Luz de mi alma*, wat betekent 'licht van mijn ziel' en dat betekende zijn Sterre natuurlijk voor hem. De nogal gekunstelde melodie is hier te vinden:

<http://www.liederenbank.nl/liedpresentatie.php?zoek=94351&lan=nl>

<https://www.youtube.com/watch?v=2G0cHyktw90>

3. Sonnet: Op de dood van Sterre

Of droom ik, en is het nacht, of ís mijn Ster verdwenen?
Ik waak, en 't is hoog dag, en zie mijn Sterre niet.
O hemelen, die mij haar aangezicht verbiedt,
spreek mensentaal, en zeg waar is mijn Sterre henen!

De hemel slaat geluid, ik hoor hem door mijn stenen,
en zegt: mijn Sterre staat in 't heilige gebied,
waar zij de Godheid, waar de Godheid haar beziet,
en, voegt het lachen daar, belacht mijn ijdel wenen.

Nu, dood, nu, snik, meteen verschenen en voorbij;
nu, doorgang van een steen, van een gesteente, ten leven;
dun schutsel, sta nabij; 'k zal 't u met dank vergeven.

Kom, dood, en maak mij korts van deze koortsen vrij.
'k Verlang in 't eeuwig licht tezamen te zien zweven
mijn heil, mijn lief, mijn lijf: mijn God, mijn Sterre en mij.

Vertaling:

Ofwel droom ik en is het nacht, ofwel is mijn Sterre echt verdwenen? Ik ben wakker, het is volop dag en ik zie mijn Sterre niet. O hemel, die mij verhindert haar te zien, spreek mensentaal en zeg mij waar mijn Sterre naartoe is!

De hemel laat van zich horen, ik hoor hem door mijn klagen heen, en hij zegt dat mijn Sterre zich in de hemel bevindt, waar zij God kan zien en God haar kan zien, en, als je daar mag lachen, dan lacht ze om mijn zinloos wenen.

Dood, nu eens een doodssnik, die ineens komt en weer voorbij is, dan weer de doorgang van de doodsteen op het graf, van de laatste adem naar het eeuwige leven, dunne afscheiding (van de grafsteen), kom nu dichterbij; ik zal er u dankbaar om zijn.

Kom, dood, en verlos mij binnenkort van dit koortsachtig verlangen. Ik verlang ernaar om samen in de hemel te zien vertoeven: mijn heil, mijn lief en mijn lichaam (of: leven), d.w.z. mijn God, mijn ster en mij.

Afbeelding: *Dubbelportret van Constantijn Huygens en echtgenote Suzanna van Baerle* door *Jacob van Campen*, ca. 1635. Het echtpaar houdt een muziekblad in de hand: symbool voor het harmonisch huwelijk én verwijzing naar het gezamenlijk musiceren. (Publiek domein)

Bron:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Constantijn_Huygens#/media/Bestand:Jacob_van_Campen_002.jpg

Op 13 maart 1937 brengt Suzanna haar vijfde kind ter wereld, een dochttertje, dat dezelfde naam krijgt als zij. Eind maart wordt ze ernstig ziek. Zes weken zweeft ze tussen leven en dood en leeft Constantijn tussen hoop en vrees. Op zondag 10 mei overlijdt ze. De slag was zo hard voor Constantijn, dat hij maandenlang geen versregel meer kan opschrijven. Hij zoekt afleiding in de lectuur van Petrarca, die de dood van zijn Laura bezong in het Italiaans en haar ook zijn 'Stella' (ster) noemde. Zijn verlangen om haar te volgen in de dood, verwoordt hij in dit sonnet, dat gedateerd is: '24 januari 1638' en waarvan de ondertitel luidt: 'Cupio dissolvi', d.w.z. 'ik wens te sterven', een citaat uit de brieven van Paulus.

In dit gedicht wordt een vergelijking gemaakt tussen zijn 'Sterre' en de planeet Venus, die bekend staat als zowel de 'morgenster' als de 'avondster'. De morgenster verdwijnt overdag en de avondster 's nachts. Als Huygens 's morgens wakker wordt, ziet hij zijn Sterre niet. Maar Sterre is ook 's nachts niet meer te zien. Ze is helemaal verdwenen, ze straalt niet meer aan de sterrenhemel, maar in de hemel van God (vandaar het meervoud 'hemelen'). Als Huygens vraagt waar zijn Sterre is, dan is het de goddelijke hemel die antwoordt op zijn vraag en hem meedeelt dat Sterre nu bij God is.

Het gedicht is een sonnet. Het rijmschema is van het Italiaanse type: abba abba cdd cdc. De verzen zijn alexandrijnen.

De wending vindt plaats tussen het octaaf en het sextet en begint met de aanspreking van de dood. Het octaaf gaat over de ongewilde dood van Sterre en het sextet over de dichter, die naar de dood verlangt. Opvallende stijffiguren zijn: de parallelle tegenstellingen in de eerste twee versregels ('droom en 'waak' en 'nacht' en 'dag'), de retorische aanspreking van de hemel, het chiasme in vers 7 ('zij de godheid', 'de Godheid haar'), de tegenstelling tussen 'lachen' en 'wenen' in vers 8, de opsomming in de herhaaldelijke aanspreking van de dood, de woordspelingen in de combinatie van 'steen' en 'gesteen' en van 'korts' en 'koortsen'. In de laatste versregel vinden we een drievoudige parallellie (de 'drie-eenheid' van God, Sterre en de dichter). Merk ook op dat het woordje 'nu', dat driemaal herhaald wordt op regel 9 en 10 telkens een andere betekenis heeft: 'op dit ogenblik', 'nu eens' en 'dan weer'.

De tussenzin 'voegt het lachen daar' wordt door Kruithof een fout genoemd: het is alsof de hemel zelf niet weet wat daar wel en niet welvoeglijk is. Anders gezegd: de dichter verstoort de 'godsspraak' door er zelf doorheen te praten. Het is natuurlijk de vraag of dit iets afdoet van de waarde van het gedicht.

Je kunt dit gedicht vergelijken met ‘Kinder-lijk’ van Joost van den Vondel, een troostgedicht geschreven voor zijn vrouw naar aanleiding van het overlijden van zijn zoontje Constantijn in 1632. In de beide gedichten verblijft de overledene in de hemel en is zij/hij onttrokken aan de wereldse beslommeringen. Sterre ‘belacht mijn ijdel wenen’ en Constantijntje lacht van vanuit de hemel ‘de ijdelheden, hier beneden,’ uit. Alles op aarde is immers tijdelijk en dus ijdel, d.w.z. onbelangrijk. In ‘Kinderlijk’ wordt de moeder daarom aangespoord om in gedachten naar de hemel te reizen. Maar in het gedicht van Huygens verlangt de dichter om zelf ook fysiek naar de hemelse sferen te reizen, waar hij, herenigd met Sterre en verlost van de zwaartekracht van het aardse leven, zal zweven.

Joost van den Vondel, *Kinder-lijk*

<p>Constantijntje, 't zalig kijntje, cherubijntje, van omhoog de ijdelheden hier beneden uitlacht met een lodderoog. Moeder, zegt hij, waarom schreit gij, waarom greit gij op mijn lijk? Boven leef ik, boven zweef ik, engeltje van 't hemelrijk. En ik blink er, en ik drink er 'tgeen de schinker alles goeds schenkt de zielen, die daar krielen, dartel van veel overvloeds. Leer dan reizen met gepeizen naar paleizen, uit het slik dezer werrelt, die zo dwerrelt. Eeuwig gaat voor ogenblik.</p>	<p>Constantijntje, het kindje in de hemel, een engeltje van boven, dat de leegheid van het leven, hier beneden, uitlacht met een vriendelijke blik. 'Moeder,' zegt hij, 'waarom ween jij? Waarom huil je over mijn lijk? Boven leef ik, boven zweef ik, als een engeltje van het hemelrijk. En ik blink er, en ik drink er wat de schenker van al wat goed is (=God) aan de zielen schenkt die daar krioelen, vrolijk van veel overvloed.' Leer dan in gedachten reizen naar de hemelse paleizen, uit het slijk van deze wereld, die zo verwarrend is. De eeuwigheid overtreft het ogenblik.</p>
--	--

Voor een bespreking van het gedicht ‘Kinderlijk’ van Vondel verwijzen we naar een ander leermiddel op *Klascement*:

<https://www.klascement.net/downloadbaar-lesmateriaal/130475/joost-van-den-vondel-gedichten-lesidee/>

Afbeelding: Peter Paul Rubens, *De hemelvaart van Maria*. De voorstelling van de zielen van de gelukzaligen als zwevende figuren tussen engelen in de hemel is typisch voor de barok. (Publiek domein). Bron:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Tenhemelopneming_van_Maria#/media/Bestand:Baroque_Rubens_Assumption-of-Virgin-3.png

Huygens is natuurlijk niet de eerste dichter geweest, die verzen schreef over de dood van zijn geliefde. Petrarca was hem daarin voorgegaan en een van de bekendste verhalen uit de antieke mythologie gaat over de zanger Orpheus, die op zoek ging naar zijn gestorven geliefde Euridyce in de onderwereld. Ook in de hedendaagse literatuur vinden we dit thema vaak terug. We geven als voorbeeld een sonnet van Gerrit Achterberg (1905-1962), getiteld 'Code'.

De levenskracht die gij eenmaal bezat
verdeelt zich nu over het abc.
Ik combineer er sleutelwoorden mee
en open naar uw dood het zware slot.

Het is, in 't vers, de figuratie: God,
te vinden met de letters g, o, d,
in deze volgorde, maar niet per se,
ook andere formaties kunnen dat.

Iedere serie, elke schakeling,
uit welke taal genomen, is geschikt,
zolang ze in de juiste spanning staat.

De dichter, onder 't schrijven, weegt en wikt
op leven en dood een schermutseling,
totdat de deur eindelijk open gaat.

Wat staat hier te lezen? De geliefde bezat ooit levenskracht, maar is nu dood. Ze zit achter een 'zwaar slot', waaruit ze kan bevrijd worden met 'iedere serie, elke schakeling', 'zolang ze in de juiste spanning staat'. De taal van de dichter kan de deur eindelijk doen opengaan. Dat vergt een schermutseling 'op dood en leven', een gevecht van het leven tegen de dood die alleen 'onder 't schrijven' overwonnen kan worden, zodat 'de deur eindelijk open gaat'.

Net als Huygens probeert Achterberg zijn verloren geliefde terug te winnen met de hulp van God. Maar voor Achterberg is God geen persoon, die het woord tot hem kan richten. God is een abstractie, een code, een sleutelwoord, waarmee hij het slot naar de overleden geliefde probeert te openen. Tijdens het schrijven probeert hij met zijn dichterlijke taal de juiste formatie te vinden van de letters g, o en d om God te bereiken en hem te vragen de deur van het hiernamaals (of de hemel) te openen. De communicatie met God is voor Achterberg veel moeilijker en gecompliceerder dan voor Huygens, die maar gewoon hoeft te luisteren naar de hemel als die antwoordt op zijn vraag.

Extra: epigrammen van Constantijn Huygens

Huygens was een taalvirtuoos. In zijn gedichten wemelt het van de woordspelingen, grappige omkeringen, vreemde combinaties en cryptische formuleringen. Deze spitsvondigheid treft men in zijn gehele oeuvre aan, maar valt misschien nog wel het meest op in zijn epigrammen of puntdichten. Een epigram een kort gedicht, bondig van formulering, dikwijls met een pointe. Huygens zelf noemde het een 'sneldicht'. De Romeinse dichter Martialis was de grootste epigrammendichter uit de klassieke oudheid.

Huygens heeft allerlei soorten epigrammen geschreven, niet alleen over specifieke thema's uit de epigramtraditie, maar ook epigrammen voor of over een bepaald persoon. Sommige hebben een serieuze toon, andere zijn humoristisch, weer andere zijn religieus en er zijn er ook die ronduit plat zijn.

Dromen

Ik denk overdag dat ik droom,
 ik droom 's nachts alsof ik zag.
 Was het 's nachts zo donker niet,
 en niet zo licht bij dag,
 't ware lastig uit de droom
 van deze dromen te komen:
 of mijn droom denken is,
 of mijn gedachten dromen!

Dromen of denken

Dromen is denken zonder verstand,
 denken is dromen met open ogen.
 Beide zijn vodden uit ener hand,
 waar men op vertrouwt, men is bedrogen.

Engelse Nel

Jan malde wat met Nel, en 't was wel met haar wil;
 nochtans deed ze niets dan roepen: 'Stil, Jan, stil!'
 Maar Jan kon meer dan Diets en hield haar bij haar pak:
 Nel was van Londen en 't was Engels dat ze sprak.

Verantwoording

De teksten van de gedichten zijn met enkele kleine wijzigingen overgenomen uit de tekstedities van M.A. Schenkeveld-Van der Dussen e.a. (1984) en van T. van Strien (1996). In deze uitgaven zijn in onbruik geraakte woorden en zinswendingen door moderne equivalenten vervangen, voor zover metrum, rijm en klank daar niet door werden geschaad. De epigrammen zijn afkomstig van de website <https://www.gedichten.nl/schrijver/Constantijn+Huygens>

Bibliografie

E. de Blauw, *Ay hoor eens buurman*. Amsterdam: Stichting Constanter, 1978.

E. Brems e.a., *De canon van de Nederlandstalige literatuur. De 50+1 mooiste literaire werken*. Antwerpen: KANTL & Uitgeverij Vrijdag, 2020.

P. Claes, *Lyriek van de Lage Landen. De canon in tachtig gedichten*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2008.

C. Huygens, *Dromen met open ogen. Een keuze uit de gedichten*. Samengesteld door M.A. Schenkeveld-Van der Dussen, L. Strengholt & P.E.L. Verkuyl. Amsterdam: Querido, 1984.

C. Huygens, *Korenbloemen. Gedichten*. Ed. T. van Strien. Amsterdam, Querido, 1996. Zie: https://www.dbnl.org/tekst/huyg001kore02_01/index.php

M. Janssens, *De maat van drie. Essays over literatuur*. Leuven: Davidsfonds, 1984.

M. Janssens, 'Achterberg zkt cntct'. In: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde*. Jaargang 2007.

Zie:

https://www.dbnl.org/tekst/ver016200701_01/ver016200701_01_0015.php

J. Kruithof, 'Een godsspraak binnensmonds'. In: *Kentering* 11 (1970).

J. Pieters, 'Het verlangen naar verbinding: over het gedicht 'Cupio Dissolvi, op de dood van Sterre' van Constantijn Huygens'. In: *Poëziekrant*, jaargang 29, p. 32–36, 2005.

J. Pieters, *Op zoek naar Huygens. Italiaanse leesnotities*. Gent: Poëziecentrum, 2014.

K. Porteman & Mieke B. Smits-Veldt, *Een nieuw vaderland voor de muzen. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1560-1700*. Amsterdam: Bert Bakker, 2008. Zie: https://www.dbnl.org/tekst/port004vade02_01/

L. Roose, *En is 't de liefde niet... Het Nederlandse sonnet in de zestiende en de zeventiende eeuw*. Leiden: Sijthoff, 1971.

L. Roose, 'Huygens' Sonnet "Op de dood van Sterre"'. In: *Nova et Vetera*, jaargang 51, 1973-74.

L. Strengholt, 'Over Huygens' epigrammen'. In: *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 97(1981). Zie: https://www.dbnl.org/tekst/tij003198101_01/tij003198101_01_0016.php

L. Strengholt, *Constanter. Het leven van Constantijn Huygens*. Amsterdam: Querido, 1987.

A. van Strien, '17 augustus 1630: Huygens stuurt Hoofd twee vertalingen uit de gedichten van John Donne. Constantijn Huygens - de virtuoos'. In: M.A. Schenkeveld-van der Dussen e.a. (red.), *Nederlandse literatuur, een geschiedenis*. Groningen, Martinus Nijhoff, 1993.

J. Uyttendaele e.a., *Taalboek 5*. Leuven: Wolters, 1992.

P.E.L. Verkuyl, 'Is Huygens een marinist? Deel I'. In: *De nieuwe taalgids* 56 (1963). Zie: https://www.dbnl.org/tekst/taa008196301_01/taa008196301_01_0033.php#33

P.E.L. Verkuyl, 'Is Huygens een marinist? Deel II'. In: *De nieuwe taalgids* 56 (1963). Zie: https://www.dbnl.org/tekst/taa008196301_01/taa008196301_01_0053.php#53

G.J. Vis e.a., *Algemeen letterkundig lexicon*. DBNL, 2012 e.v. Zie: https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/

A. van Wilderode, *De dubbelfluit 1*. Antwerpen/Utrecht: Standaard Uitgeverij, 1968.

S.F. Witstein, *Funeraire poëzie in de Nederlandse Renaissance*. Assen: Van Gorcum, 1969. Zie: https://www.dbnl.org/tekst/wits007fune01_01/index.php

Beeld- en geluidsopnames

'In de voetsporen van Constantijn Huygens':

<https://www.youtube.com/watch?v=-SuaBwhqmRc>

Studio Laren, *Ay Hoor Eens Buerman*. Stichting Constanter, 1978. (lp)

Camerata Trajectina, *De muzikale wereld van Constantijn Huygens*, 1987 (lp)

Zie: <http://www.liederenbank.nl/bronpresentatie.php?zoek=13549&lan=nl>

Camerata Trajectina, *Muziek uit de gouden eeuw*, 1992 (cd). Zie:

<https://www.camerata-trajectina.nl/content/uploads/GLO-6013-booklet-Muziek-uit-de-Gouden-Eeuw.pdf>

<https://www.youtube.com/watch?v=2G0cHyktw90>

<https://www.youtube.com/watch?v=sb41wauTma0>

Websites

<https://www.kb.nl/themas/nederlandse-poezie/dichters-uit-het-verleden/constantijn-huygens-1596-1687>

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/schrijvers/constantijn-huygens>

<https://literatuurmuseum.nl/overzichten/activiteiten-tentoonstellingen/pantheon/constantijn-huygens>

<https://web.archive.org/web/20130612091959/http://www.letterkundigmuseum.nl/Default.aspx?tabid=92&BiographyID=84&BiographyName=ConstantijnHuygens&Mode=BiographyDetails>

<https://www.kb.nl/themas/nederlandse-poezie/dichters-uit-het-verleden/constantijn-huygens-1596-1687/tovenaars-met-taal-de-epigrammen-en-puntgedichten-van-huygens>

<http://wijsheidkrachtschoonheid.blogspot.com/2013/08/normal-0-21-false-false-false-nl-x-none.html>

<https://collignon.tv/op-dood-sterre/>

<https://www.gedichten.nl/schrijver/Constantijn+Huygens>